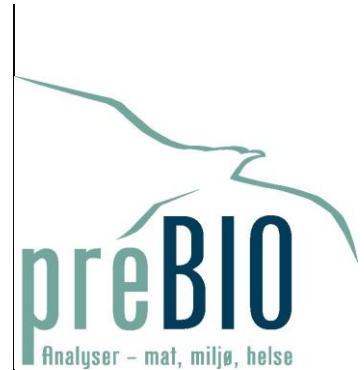
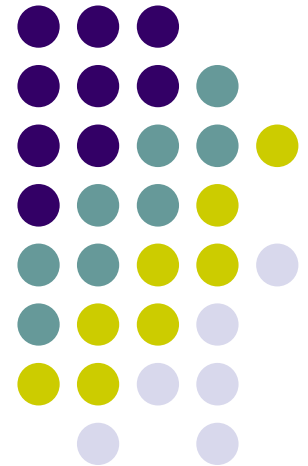

Analyser av drikkevann

Johan Ahlin
*Laboratorieleder,
PreBIO avd. Namdal*

Analyser av drikkevann

- Utgangspunkt
  - Krav gitt i Drikkevannsforskriften
  - Driftsstøtte til vannverk
  - Bruksmessige problemer
  - Måleusikkerhet og grenseverdier
  - Hvordan sikre riktige resultat

Drikkevannsforskriften

- Tabell 4, Prøvetakingsomfang og analyseparametere
  - Prøvetakingsfrekvens og analyseomfang avhenger av vannverkets størrelse.
  - I Drikkevannsforskriften er analyseomfanget gruppert etter:
    - Nettkontroll
    - Enkel rutinekontroll
    - Utvidet kontroll
    - I tillegg skal det også gjennomføres råvannskontroll med en gitt frekvens (tabell 7 i Drikkevannsforskriften)

Drikkevannsforskriften

(Utdrag fra tabell 4)

<i>Vannleveranse (personer)¹</i>	<i>Nettkontroll (prøveomganger)²</i>	<i>Enkel rutinekontroll (prøver)^{3,4}</i>	<i>Utvidet rutinekontroll (prøver)^{3,5}</i>
50-500	12 ⁶	4 ⁶	1 ⁶
501-1.000	12	4	1
1.001-5.000	24	4	1
5.001-50.000	48	4 + 3 prøver for hver påbegynte 5.000 personer av det totale antall forsynt	1 + 1 prøve for hver påbegynte 16.500 personer av det totale antall forsynt
50.001-500.000	48	4 + 3 prøver for hver påbegynte 5.000 personer av det totale antall forsynt	3 + 1 prøve for hver påbegynte 50.000 personer av det totale antall forsynt

Drikkevannsforskriften

(Tabell 7)

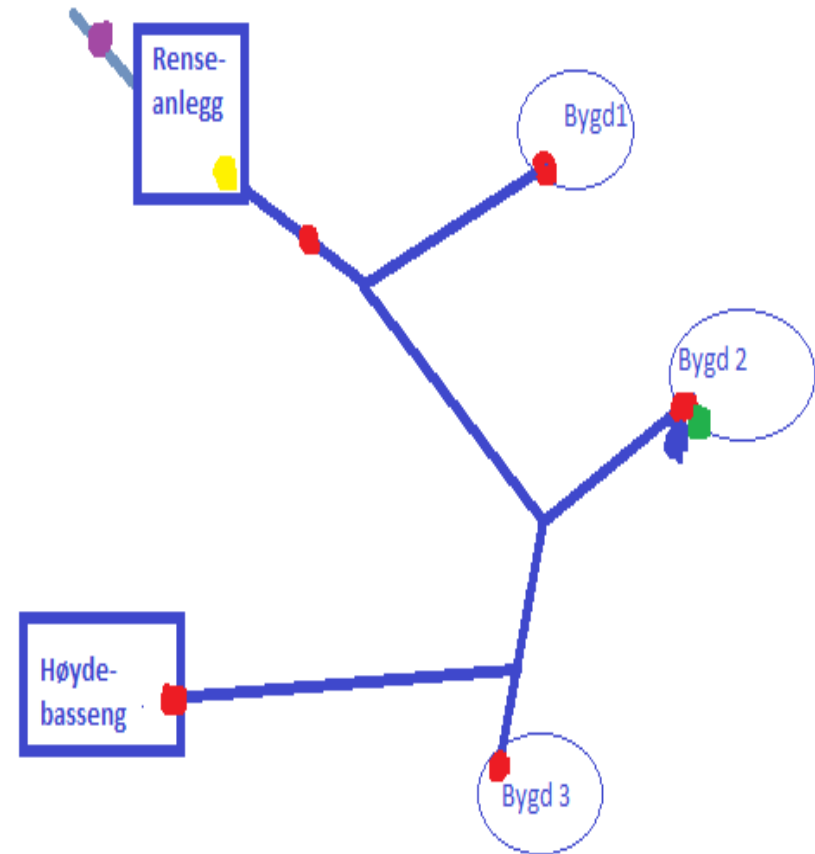
Råvannskontroll

<i>Vannleveranse. Angitt som antall personer forsynt</i>	<i>Antall prøver per år¹</i>
< 10.000	4
10.000-30.000	8
> 30.000	12

Drikkevannsforskriften

(Eksempel: Vannverk /uttakssteder)

- Prøvetakingsteder
  - **Nettkontroll**
  - **Behandlingsanlegg**
  - **Enkel rutinekontroll**
  - **Utvidet kontroll**
  - **Råvannskontroll**

Drikkevannsforskriften

(Tabell 6.1)

Parameter	Nettkontroll	Enkel rutinekontroll	Anmerkninger
Kimtall 22 °C	X	X	
Koliforme bakterier	X	X	Ved påvisning under nettkontrollen skal observasjonen verifiseres til presumtiv <i>E. coli</i> , ellers til <i>E. coli</i> .
<i>E. coli</i>	V	X	
Intestinale enterokokker	V	X	
pH	Z	X	Parameteren kan settes som V istedenfor Z dersom verdiene er stabile.
Konduktivitet	V	X	
Turbiditet	X	X	
Lukt	V	X	
Smak	V	X	
Farge	X	X	
Ammonium		X	
Nitritt		X	Bare når kloramin benyttes til desinfeksjon.
Aluminium		X	Bare når aluminium blir brukt i vannbehandlingen.
Jern		X	Bare når jern blir brukt i vannbehandlingen.
Kimtall 36 °C		X	Bare dersom vann produseres i flasker eller annen emballasje med henblikk på frambud.
<i>Clostridium perfringens</i>		X	Parameteren trenger ikke måles i grunnvann dersom overflatevann ikke påvirker grunnvannskvaliteten.
<i>Pseudomonas aeruginosa</i>		X	Bare når vann produseres i flasker eller annen emballasje med henblikk på frambud.

Drikkevannsforskriften (Utvidet kontroll)

- Utvidet kontroll, tabell 3.1 (og 3.2)
  - Hvor omfattende?
  - Avhenger av flere forhold som vanntype, nærhet til landbruk, industri, etc.

Gruppering av analyser ved utvidet kontroll

Vannkilde	Mulig påvirkning fra			Forslag om analyser
	Industri	Landbruk	Ingen	Nr. henviser til Drikkevannsforskriften
Borebrønn	X			18-25, 27-44, 47-50, 54
		X		18-21, 23-25, 28, 31-50
	X	X		18-25, 27-50, 54
			X	18-21, 24,25, 28, 31-44, 48-50
Gravd brønn	X			17-25, 27-44, 47-51, 54
		X		17-21, 23-25, 28, 31-51
	X	X		17-25, 27-51, 54
			X	18-21, 24,25, 28, 31-44, 48-50
Innsjø/tjern	X			17-25, 27-44, 47, 49-51, 54
		X		18-21, 24-25, 31-46, 49-50
	X	X		17-25, 27-47, 49-50, 54
			X	18-21, 24-25, 31-44, 49-50

Parametere som ofte er problematiske

- Vanlige problemparametere:
  - Grunnvann:
    - Naturlig forekomst av fluorid, radon, natrium, jern og mangan
    - Kalsium og magnesium (ikke en del av drikkevannsforskriften)
  - Overflatevann
    - Humus (KOF /TOC) og jern, samt lav pH.

Laboratoriene, driftsstøtte

- Kan bidra med analyse av de fleste relevante analyseparametere.
- Kalibrering/kontroll av vannverkenes egne måleinstrumenter (pH, turbiditet, farge, etc.)
- Ringtester
- Kurs i måling av driftsparametere

Bruksmessige problemer knyttet til drikkevann

- Grått eller farget belegg på overflater /oppvask, hvitvask, etc.
- Varmeelementer i varmtvannsberedere, oppvaskmaskiner, etc. må skiftes ofte
- Bitter smak /metallsmak

Helserelaterte problemer

- Ofte ingen smak eller unormalt utseende på vannet.
  - Fekal forurensning (*E. coli*, intestinale enterokokker)
  - Naturlig forekomst av helseskadelige stoffer (spesielt i grunnvann som f.eks. radon, fluorid, mm.).

Prøvingsrapporter fra lab.

- Innholdet i prøvingsrapportene - forstå resultatene?
  - Resultat og enhet
  - Måleusikkerhet
  - Grenseverdier
  - Henvisning til metode
  - Akkrediteringsstatus

Måleusikkerhet

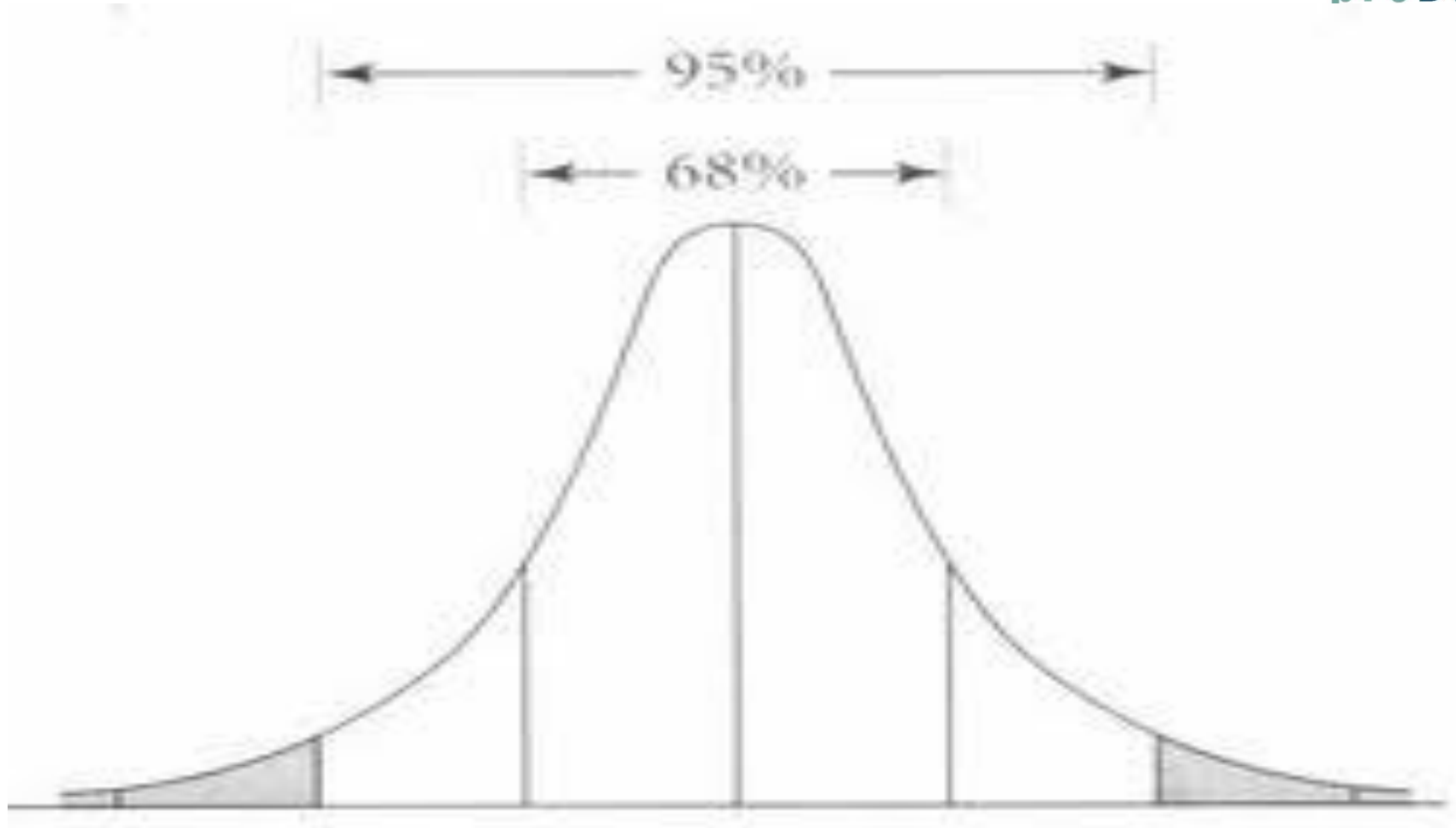
- Måleusikkerhet hva er det?
  - Et hvert resultat har en viss måleusikkerhet.
  - Resultatene presenteres som en verdi med et intervall bak.
  - Eksempler på presentasjon av måleusikkerhet.
    - Bly: $10,7 \pm 1,5 \mu\text{g/l}$
    - Kimtall: 140 CFU/ml (92 – 210)

Hva ligger i måleusikkerheten?

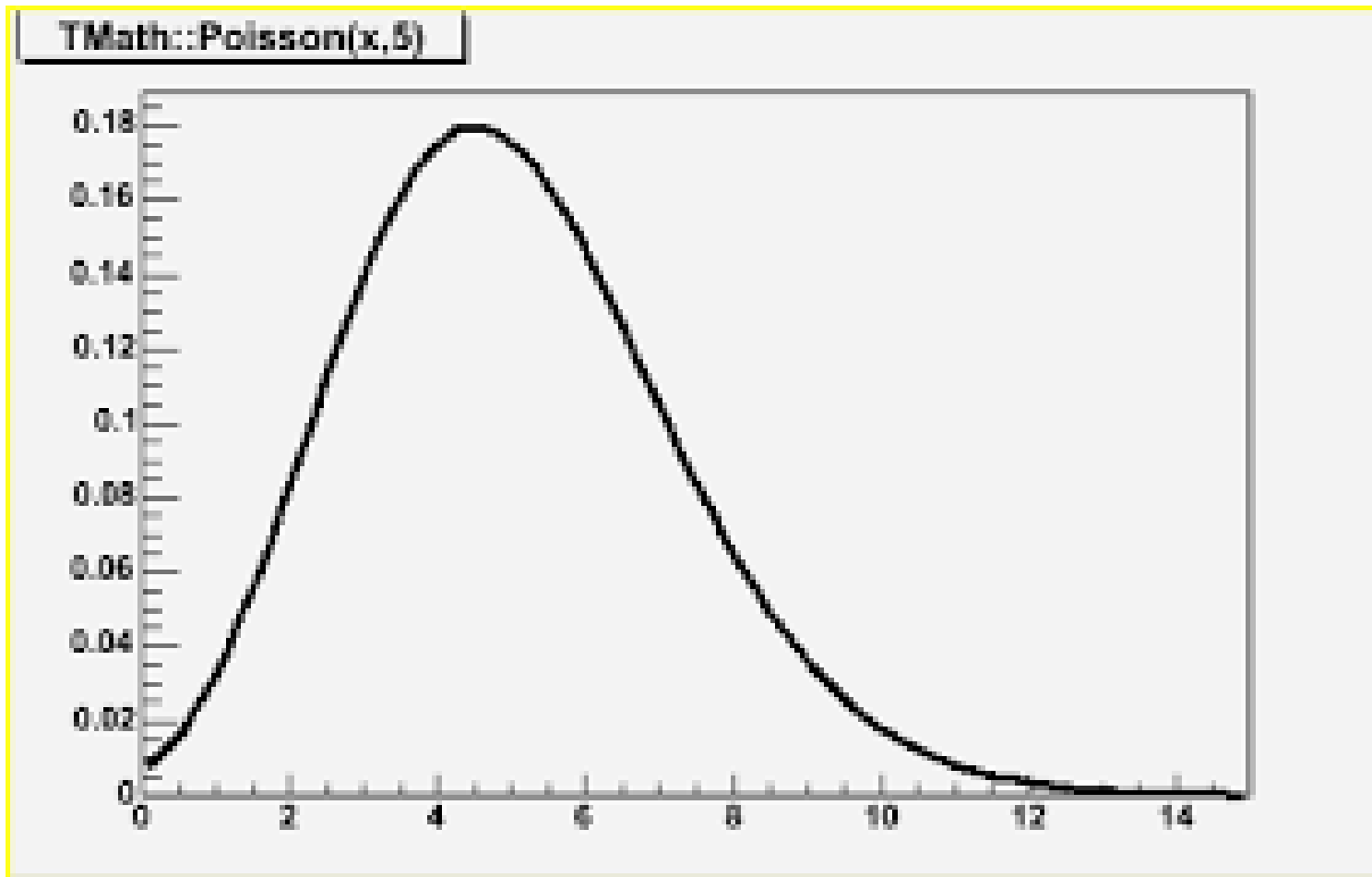
- Akkrediterte laboratorier skal oppgi måleusikkerheten med dekningsfaktor 2.
- Det vil si at det er 95% sikkerhet for at resultatet ligger innenfor oppgitt måleusikkerhet.

Målesikkerhet kjemiske analyser

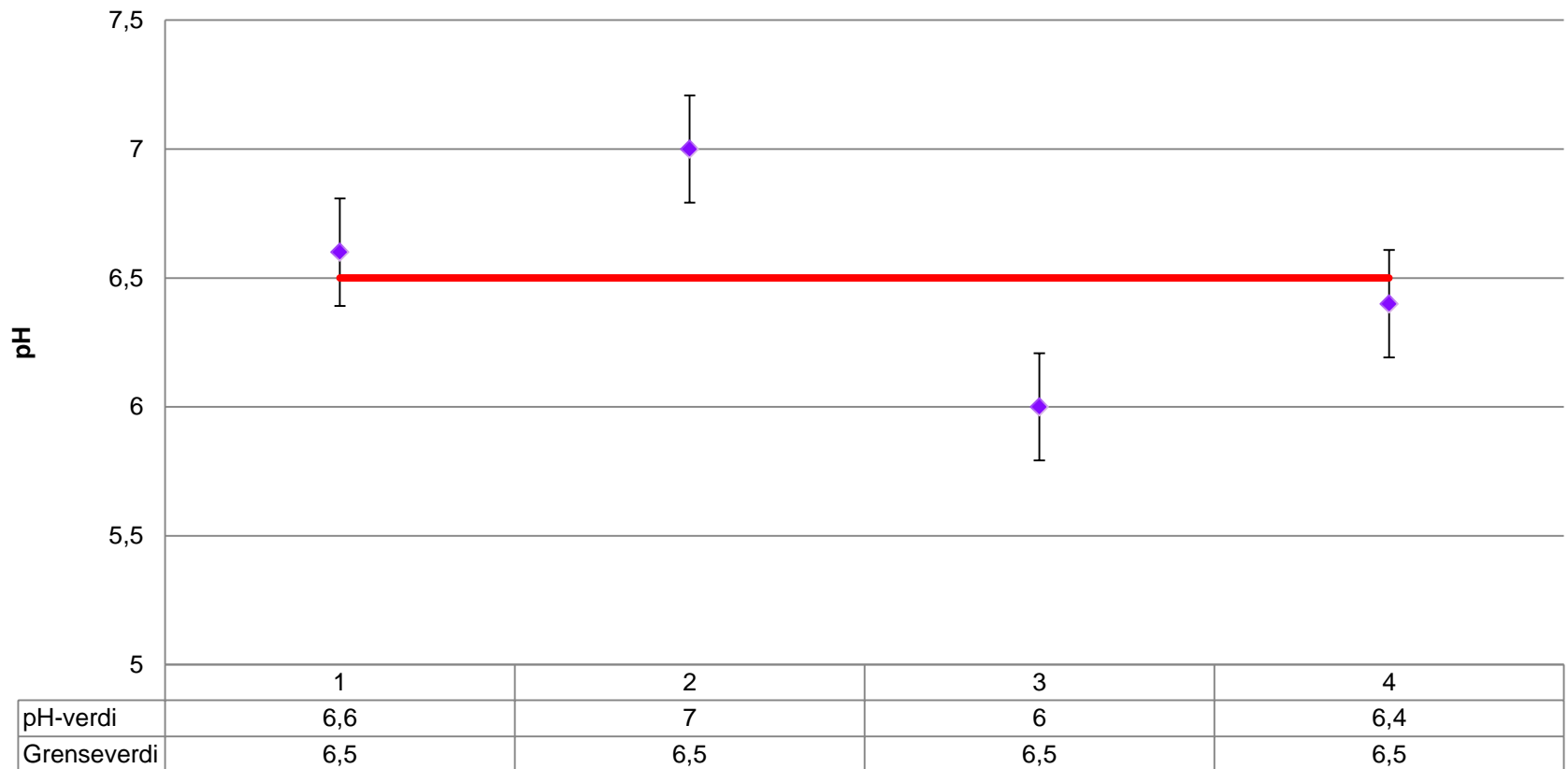

Målesikkerhet bakteriologiske analyser

Måleusikkerhet i forhold til grenseverdier

pH /grenseverdi

Eksempel på prøvingsrapport

Prove ID: 2014-4374
ver 1

ANALYSERESULTATER

Provemottak: 10.06.14

Analyseperiode: 10.06.14 - 19.06.14

Provetaker: Alf Gåsbygg

2014-4374-1

A) Grunnvann, ubehandlet

Tatt ut: 10.06.14 Kl. 05:52

Referanse: Namdal

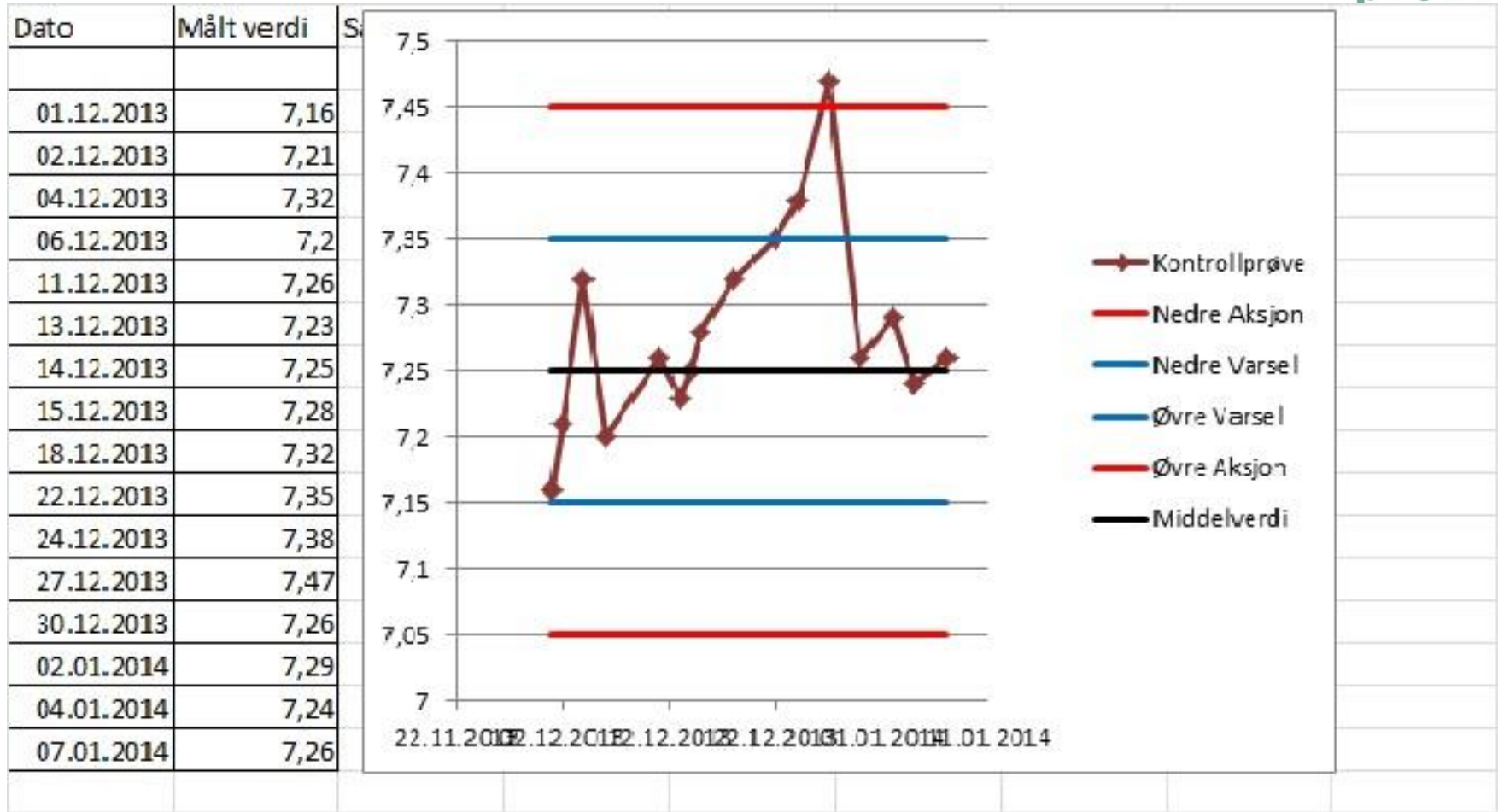
Parameter	Metode	Resultat	Enhet	Måleusikkerhet	Grenseverdi
Kimtall 22°C	NS-EN ISO 6222	9	CFU/ml	6 - 14	100
Koliforme bakterier	ISO 9308-2	3	MPN/100ml	1 - 11	0
E. coli	ISO 9308-2	<1	MPN/100ml		0
Intestinale enterokokker MF	NS-EN ISO 7899-2	0	CFU/100ml		0
Presumptiv Clostridium perfringens	MCP AGAR	0	CFU/100ml		
pH, surhetsgrad	NS-EN ISO 10523	7,71		±0,15	6,5 - 9,5
Temperatur i prøven ved pH-måling	ref. NS-EN ISO 10523	24,5	°C	±0,4	
Turbiditet	NS-ISO 7027	14	FTU	±3,4	4
Farge	NS-EN ISO 7887:2011	15	mg Pt/l	±2	20
Ledningsevne	NS-ISO 7888	23,7	mS/m	±0,95	250
Jern	NS 4773	0,80	mg Fe/l	±0,06	0,20
Mangan	NS 4773	0,75	mg Mn/l	±0,05	0,05
Kalsium	NS-EN ISO 7980	37	mg Ca/l	±3,30	
Magnesium	NS-EN ISO 7980	3,3	mg Mg/l	±0,33	
Natrium	NS 4775	6,30	mg Na/l	±1,13	200
Klorid	NS 10304	4,1	mg Cl/l	±0,4	200
•Ammonium	NS-EN ISO 14911	<0,05	mg N/l		0,50
Sulfat	NS 10304	3,7	mg SO4/l	±0,4	100
Nitrat	NS 10304	<0,01	mg N/l		10
Fluorid	NS 10304	1,50	mg F/l	±0,14	1,5
•Radon	11)	1200	Bq/l	±240	100

Kvalitetssikring av vannverkenes målinger

- Benytt friske kjemikalier ved kalibrering
- Kalibrer hver dag når instrumentet benyttes
- Mål en uavhengig prøve (f.eks. stabilisert kranvann) hver gang en måling skal gjennomføres.
- Før resultatene fra måling av kontrollprøven inn i et kontrollkort
- Overvåk kontrollkortet.

Eksempel, kontrollkort for pH

Ekstern kvalitetskontroll

- Delta på ringtest!!